

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШІНСЬКОГО»

Кафедра педагогіки

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОГО
ЗАВДАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПЕДАГОГІКА У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ»**

*для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
спеціальності 014 Середня освіта (Історія)
денної та заочної форми навчання*

УДК : 378:001.891:37:378.4/.378.6(072)
А86

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського (протокол № 12 від 28 березня 2024 року)*

Рецензенти:

Княжева І. А. – доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського

Анненкова І. П. – доктор педагогічних наук, професор, начальник навчального відділу Одеського національного медичного університету

Артемьєва І. С.

А86 Методичні рекомендації до виконання індивідуального навчально-дослідного завдання з навчальної дисципліни «Педагогіка у закладі вищої освіти» [для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта / Педагогіка спеціальності 014 Середня освіта (Історія) денної та заочної форми навчання]. Одеса : Вид-во «Університет Ушинського». 2024. 32 с.

Методичні рекомендації укладені відповідно до Освітньо-професійної програми «Середня освіта (Історія)» для підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта / Педагогіка спеціальності 014 Середня освіта «Історія» та робочої програми навчальної дисципліни «Педагогіка у закладі вищої освіти». Видання стане в нагоді студентам при виконанні індивідуального навчально-дослідного завдання з навчальної дисципліни «Педагогіка у закладі вищої освіти» – складника самостійної роботи здобувача вищої освіти, відповідно до вимог, що вказані в представлених методичних рекомендаціях.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
1. ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ: ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ	6
2. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ТА НАПИСАННЯ АКАДЕМІЧНОГО ЕСЕ	12
2.1. Академічне есе як інструмент навчання та контролю знань здобувачів вищої освіти	12
2.2. Вимоги до структури академічного есе	15
2.3. Вимоги до оформлення академічного есе	18
2.4. Референції щодо підготовки та написання академічного есе ...	22
3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОГО ЗАВДАННЯ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ (АКАДЕМІЧНЕ ЕСЕ)	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	27
ДОДАТКИ	30

ПЕРЕДМОВА

У світових напрямках розвитку університетської освіти чітко проявляється тенденція зростання частки самостійної роботи студентів та усунення акценту з викладання на вчення. У зв'язку з цим стає очевидним, що з переходом на компетентнісний підхід в освіті необхідно формувати систему вмінь та навичок самостійної роботи, виховувати культуру самостійної діяльності студентів.

Самостійна робота в сучасному освітньому процесі розглядається як форма організації навчання, яка здатна забезпечувати самостійний пошук необхідної інформації, творче сприйняття та осмислення навчального матеріалу під час аудиторних занять, різноманітні форми пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти на заняттях та в позааудиторний час, розвиток аналітичних здібностей, навичок контролю та планування навчального часу, вироблення умінь та навичок раціональної організації навчальної діяльності.

Отже, самостійна робота – це форма організації освітнього процесу, яка сприяє стимуляції активності, самостійності, пізнавального інтересу студентів.

Самостійна робота в межах освітнього процесу в закладі вищої освіти вирішує наступні завдання, а саме:

- ✓ закріплення та розширення знань, умінь, отриманих студентами під час аудиторних і позааудиторних занять, перетворення їх на стереотипи розумової та фізичної діяльності;
- ✓ набуття додаткових знань і навичок з дисциплін навчального плану;
- ✓ формування та розвиток знань і навичок, пов'язаних з науково-дослідною діяльністю;
- ✓ розвиток орієнтації та настанов на якісне засвоєння освітньої програми;
- ✓ розвиток навичок самоорганізації;

- ✓ формування самостійності мислення, здатності до саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації;

- ✓ вироблення навичок ефективної самостійної професійної теоретичної, практичної та навчально-дослідницької діяльності.

Поміж різних видів самостійної роботи студентів, які застосовуються в освітньому процесі сучасного закладу вищої освіти, своєю оригінальністю та специфічністю в певній мірі визначається новий її різновид, яким є індивідуальне навчально-дослідне завдання.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) – це вид позааудиторної індивідуальної самостійної роботи студента навчального чи навчально-дослідного характеру, що використовується в процесі поглибленого вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни на основі отриманих знань, умінь та навичок у процесі аудиторних занять і є необхідною умовою формування підсумкової оцінки з дисципліни.

1. ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ: ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Індивідуальне навчально-дослідне завдання з навчальної дисципліни «Педагогіка у закладі вищої освіти» – це різновид самостійної роботи здобувача вищої освіти як форми організації навчального процесу, за якої заплановані завдання виконуються студентом під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі.

Мета індивідуального навчально-дослідного завдання полягає в систематизації, поглибленні, узагальненні, закріпленні та практичному застосуванні знань студента з навчальної дисципліни «Педагогіка у закладі вищої освіти» та розвитку навичок самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

Система організації ІНДЗ має відповідати фундаментальним положенням активізації професійної підготовки майбутніх учителів історії, як-от:

- ✓ нарощення мобільності студентів у розширенні обріїв їх інтер- та полідисциплінарного світогляду;
- ✓ забезпечення дослідницької діяльності навколо стрижневих проблем навчального курсу із метою стимулювання індивідуально-смыслових систем кожного студента;
- ✓ впровадження деталізованої інструкції як організатору пізнавальних процесів;
- ✓ залучення здобувачів вищої освіти до визначення ключових понять, основних принципів та найвагоміших аргументів задля забезпечення усвідомлення глибинних зв'язків різних наукових галузей;
- ✓ активізація самоосмислення й самопрезентації з метою визначення координат особистісного розвитку, поля індивідуальної інноваційності в розробці і втіленні своїх життєвих планів;

- ✓ удосконалення процесів досягнення особистісного ефекту в культурі життєвого самовизначення;

- ✓ висунення систем акмеогіпотез щодо власного розвитку в галузі педагогіки.

Ефективність організації виконання ІНДЗ забезпечується реалізацією низки принципів, а саме:

- ✓ узгодженості мети, завдання та форми навчально-дослідного завдання;

- ✓ диференціації та індивідуалізації (врахування психологічних закономірностей продуктивного мислення, механізмів навчання тощо);

- ✓ праксеологічності (максимальної активізації пошуково-дослідницьких дій студента);

- ✓ діалогічності в системі «викладач – здобувач вищої освіти», яка втілюється в умовах спільної педагогічної дії та співтворчості;

- ✓ технологічності (ефективність застосування електронних засобів навчання в процесі самостійної дослідницької діяльності студента з дисципліни);

- ✓ прогностичності (виявлення перспектив розвитку особистості та формування професійної компетентності фахівця);

- ✓ неперервності зворотнього зв'язку між викладачем і здобувачами вищої освіти (консультування та своєчасне реагування на виявлені недоліки на різних етапах виконання ІНДЗ);

- ✓ педагогічного управління (мотивування студентів до самостійної освітньої діяльності, вибір способів продуктивної навчальної діяльності студента, контроль та корекція, підготовленість студентів до виконання ІНДЗ).

Зміст ІНДЗ, визначений робочою програмою з навчальної дисципліни «Педагогіка у закладі вищої освіти» (див. Додаток А), повідомляється студентам на першому занятті. Тематику ІНДЗ із запропонованих викладачем здобувачі вищої освіти обирають самостійно. Студент має право

запропонувати ініціативну тему ІНДЗ, але вона має бути обов'язково погоджена з викладачем.

Студент може отримувати очну / дистанційну консультативну допомогу викладача (відповідно до чинного графіка проведення консультацій викладачем або в інший час, попередньо узгоджений з викладачем). ІНДЗ виконується студентом на протязі вивчення дисципліни у відповідності до графіку освітнього процесу.

Здобувач вищої освіти має надати ІНДЗ для перевірки наприкінці семестру, у визначений викладачем термін, але не пізніше терміну проведення підсумкового контролю. Остаточна оцінка за виконання ІНДЗ визначається викладачем після захисту здобувачем вищої освіти завдання шляхом його усного звіту про виконану роботу (до 5 хв.).

Бали за виконання ІНДЗ ураховуються на етапі підсумкового контролю, яким засвідчується рівень академічної успішності студента з навчальної дисципліни «Педагогіка у закладі вищої освіти». Максимальний бал, який отримує здобувач вищої освіти за ІНДЗ, – 10.

Результатом ІНДЗ з навчальної дисципліни «Педагогіка у закладі вищої освіти» є правильно оформлене академічне есе та його подальша презентація у формі усного публічного виступу під час занятті.

ІНДЗ має виконуватися із застосуванням загальних засад та правил наукової етики та академічної доброчесності.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- ✓ самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;

- ✓ посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- ✓ дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- ✓ надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

При виконанні ІНДЗ з навчальної дисципліни «Педагогіка у закладі вищої освіти» дотримання викладених вище норм забезпечується:

- ✓ самостійністю та відповідальністю на кожному з етапів підготовки та написання есе;
- ✓ посиланнями на всі джерела інформації, використаної здобувачем вищої освіти.

Важливо в тексті есе викладати свої міркування, робити осмислені самостійні висновки. Якщо ж було використано матеріали з опублікованих монографій, статей, енциклопедій, словників, навчальних посібників тощо, то в тексті після прямого чи непрямого цитування необхідно зробити посилання і точно вказати номер джерела у списку використаної літератури та номери сторінок, на яких міститься запозичений матеріал. Як зазначалося вище, посилання на автора (авторів) будь-яких запозичених думок, тверджень, фактів чи прикладів обов'язкове, в іншому випадку наробок вважатиметься порушенням академічної доброчесності, а ІНДЗ не буде зараховано.

Найпоширенішим апіоїдом зазначеного порушення вважається плагіат.

Плагіат – це вид порушення прав автора або винахідника, який полягає у незаконному використанні під своїм ім'ям чужого твору (наукового, літературного, музичного) або винаходу, раціоналізаторської пропозиції (повністю або частково) без вказівки джерела запозичення. Плагіат в будь-якому разі розглядається як шахрайство, суть якого – у крадіжці чужої

роботи або її частини та представленні її як власної. Загалом, плагіат поділяють на три основні типи:

1. Копіювання чужої роботи (як без, так і з відома) та оприлюднення її під своїм іменем.
2. Представлення суміші власних та запозичених в інших аргументів без належного цитування джерел.
3. Перефразування чужої роботи без належно оформленого посилання на оригінального автора або видавця.

У різних сферах і галузях діяльності плагіат може мати більш персоніфіковані відносно специфіки цієї діяльності визначення. Так, в закладах вищої освіти він може розглядатися як:

- ✓ офіційно не підтверджена домовленість між щонайменше двома студентами, наслідком якої є виконання однакових, або майже однакових робіт;
  - ✓ фальсифікація – зміст завдань, наприклад, статистичні показники були вигадані або невірно вказані як результат власної роботи;
  - ✓ реплікація – коли здобувач вищої освіти здає однакову, або майже однакову роботу кілька раз для підняття власного академічного рейтингу;
  - ✓ використання не дозволених допоміжних матеріалів під час іспитів;
  - ✓ отримання недозволеної копії екзаменаційних завдань;
  - ✓ спілкування з іншими студентами під час іспитів для розв'язання завдань;
  - ✓ представлення себе під іменем іншого здобувача освіти на іспитах.
- Отже, під час виконання роботи здобувач вищої освіти зобов'язаний:
- ✓ з повагою ставитися до авторських прав інших осіб, дослідження яких він використовує при виконанні роботи;
  - ✓ конкретно застосовувати інформацію з інших джерел шляхом здійснення належного цитування;
  - ✓ не допускати проявів академічної недоброчесності, серед яких академічний плагіат, фабрикація, фальсифікація тощо.

Відповідальність за достовірність поданої інформації в своїй роботі несе автор. Виявлення в тексті есе плагіату (незалежно від його обсягу) – підстава для повернення наробку авторові без зарахування балів.

2. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ТА НАПИСАННЯ АКАДЕМІЧНОГО ЕСЕ

2.1. Академічне есе як інструмент навчання та контролю знань здобувачів вищої освіти

У перекладі з англійської *есе* (*essay*) означає «нарис», «твір», «спробу самостійного аналізу» та «обґрунтування теоретичної гіпотези». Есе (від фр. *essai* – «спроба, проба, нарис», від лат. *exagium* – «зважування») – це літературний жанр прозового твору невеликого обсягу й вільної композиції.

Есе виражає індивідуальні враження й міркування автора з конкретного приводу або предмета й не претендує на вичерпне трактування. Відносно обсягу й функції межує, з одного боку, з науковою статтею й літературним нарисом (з яким есе нерідко плутають), з іншого боку – з філософським трактатом. Есеїстичному стилю властиві образність, рухливість асоціацій, нерідко антитиповість мислення, орієнтування на інтимну відвертість і розмовну інтонацію. Деякими теоретиками розглядається як четвертий, поряд з епосом, лірикою і драмою, різновид художньої літератури.

У ролі особливої жанрової форми есе ввів, опираючись на досвід попередників, Мішель Монтень (1580 р.). Своім творам, виданим у вигляді книг в 1597 р., 1612 р. і 1625 р., Френсис Бекон уперше в англійській літературі дав назву есе (англ. *essays*). Англійський поет і драматург Бен Джонсон уперше використав слово есеїст (англ. *essayist*) в 1609 р.

У XVIII-XIX століттях есе стає один із провідних жанрів англійської й французької журналістики. Розвитку есеїстики сприяли в Англії Дж. Аддисон, Ричард Стил, Генрі Филдинг, у Франції – Дідро і Вольтер, у Німеччині – Лессінг і Гердер. Есе було основною формою філософсько-естетичної полеміки у романтиків, романтичних філософів (Г. Гейне, Р. У. Емерсон, Г. Д. Торо тощо).

Жанр есе глибоко вкоренився в англійській літературі: Т. Карлейль, В. Хезлітт, М. Арнольд (XIX ст.); М. Бірбом, Г. К. Честертон (XX ст.).

Есеїстика переживала розквіт: до жанру есе зверталися філософи, прозаїки, поети (Р. Ролан, Б. Шоу, Г. Уельс, Дж. Оруэлл, Т. Манн, А. Моруа, Ж. П. Сартр).

В українській літературі есе не було достатньо поширеним. Окремі елементи есе спостерігаються в щоденнику Т. Шевченка, творах Л. Українки. У вітчизняній літературі риси есеїстичного жанру й стилю також властиві М. Рильському, Ю. Смоличу, О. Гончару, Д. Павличку. Збірки статей, до яких увійшли есе, видали П. Загребельний («Неможними устами»), І. Драч («Духовний меч»), Р. Горак («Тричі мені являлася любов») тощо.

Отже, есе як жанр літератури не має чітких часових, національних, культурологічних, чи, приміром, соціально-економічних ознак. Як жанр літератури, есе перш за все пов'язане з повним або частковим використанням його елементів у творчості найбільш видатних постатей прозової літератури.

У теперішній час існує безліч композиційних типів та моделей реалізації цього жанру, втілених у різних формах. У гуманітарній практиці сьогодення існують такі типи есе, як:

1) з позиції типу мовлення та функціонування – академічне та неакадемічне;

2) з позиції змісту – літературно-мистецьке, наукове, журналістське / публіцистичне, філософське, філософсько-правове, лінгвістичне, літературно-фізичне, математичне, педагогічне, мистецтвознавче, кінематографічне, телевізійне тощо;

3) з позиції форми – рецензія, замітка, лист, сторінка із щоденника тощо;

4) з позиції типу промови – опис, міркування, оповідання.

У сучасній вищій освіті, особливо у більшості університетів Західної Європи та Америки, які претендують на високий рейтинг закладів, що забезпечують здобуття вищої освіти, практикується так зване академічне есе. Практикуючись у жанрі академічного есе, студент навчається перформативним висловлюванням у галузі будь-якої науки, тобто навчається

теоретичному дискурсу – нормалізуючому міркування, яке є ланцюгом дефініцій, що поширюються відповідною аргументацією. Це не описова, ітеративна практика, якою, наприклад, є реферування статей та книг, а практика власного висловлювання мовою цієї науки на тему, як правило, для неї актуальною.

У теперішній час академічне есе дедалі більше привертає увагу української педагогічної громадськості. Все частіше вітчизняні викладачі інкорпорують академічне есе до робочої навчальної програми гуманітарних дисциплін, що викладаються, як проміжну та підсумкову звітність через те, що есе підлягає «об'єктивному виміру».

Робота над академічним есе:

1) змушує студента систематично породжувати зв'язкові тексти з предмета, що вивчається;

2) привчає особу, яка навчається, до розумової дисципліни, вимагає від неї повільного, вдумливого занурення до навчального предмету та впорядкування своїх думок при письмовому їх викладі, сприяє закріпленню навчального матеріалу;

3) допомагає освоїти мову певної предметної галузі та виробити навички академічної грамотності, тренує спостережливість, аналітичність, «чіпкість погляду»; формує навички коректної участі у професійній розмові, терплячисть до іншої думки, індивідуальну відповідальність;

4) розвиває міжпредметні та міждисциплінарні зв'язки, дослідницькі та комунікативні компетентності, формує індивідуальний стиль;

5) студент вчиться поєднувати суб'єктивне знання із джерелами об'єктивного знання;

6) дозволяє спостерігати за поступовим інтелектуальним становленням здобувача вищої освіти.

Відтак, академічне есе дозволяє реконструювати символічний та ціннісний світ, континуум, який відображає світогляд сучасних студентів, прищеплювати розумову дисципліну здобувачам вищої освіти, вибудовувати

міждисциплінарні зв'язки та виявляти широту мислення та оригінальність у розв'язанні задач.

Академічне есе – це науковий текст, в якому коротко і аргументовано розглядається питання чи спірна теза в будь-якій сфері науки. Метою академічного есе є критичне обговорення конкуруючих точок зору на чітко окреслену тему, виклад своєї думки, її переконливий, аргументований доказ. Основна увага приділяється виробленню власної точки зору здобувача вищої освіти та зайняттю певної позиції з проблеми, що розглядається.

У світовій теорії та практиці розроблено канони жанру академічного есе, методика його підготовки та написання.

2.2. Вимоги до структури академічного есе

Академічне есе складається з наступних частин:

1. **Титульний лист** (заповнюється за єдиною формою, див. додаток Б).
2. **Зміст** (див. додаток В).
3. **Вступ** – тезис-проблема.

Вступ містить:

1) суть та обґрунтування вибору теми. Важливо правильно сформулювати питання, на яке збираєтеся знайти відповідь здобувач вищої освіти під час свого дослідження. При роботі над Вступом можуть бути корисними відповіді на такі питання, як: «Чи треба надавати визначення термінам, що прозвучали в темі есе?», «Чому тема, яку я розкриваю, є важливою в теперішній час?», «Які поняття будуть залучені до моїх міркувань з теми?», «Чи можу я розділити тему на кілька дрібніших підрозділів?»

2) основна інформація/відомості з історії проблеми («Коли з'явилася проблема, хто перший описав, запропонував рішення?», «У чому переваги та недоліки запропонованих рішень?», інші важливі характеристики та особливості);

3) опис того, про що конкретно буде йти мова в основній частині.

Кліше, яке можна використовувати під час написання Вступу: *«Ніколи не думав (думала), що торкнеться живого ідея про те, що ...»*; *«Вибір цієї теми продиктований такими міркуваннями ...»*; *«Вражаючий простір для думки відкриває цей короткий вислів...»*; *«Для мене ця фраза є ключовою до розуміння ...»*.

Об'єм Вступу зазвичай складає 0,5-1 сторінки. Вступ немає свого підзаголовка та виокремлюється в окремий розділ лише змістовно.

4. Основна частина – аргументоване розкриття проблеми на основі зібраного матеріалу. Ця частина передбачає розвиток аргументації та аналізу, а також обґрунтування їх, виходячи з наявних даних, інших аргументів та позицій з цього питання. В цьому полягає основний зміст есе і це є головною складністю. Аналіз даних та аргументація повинні точно співвідноситися з порушеними в есе проблемами. Ця частина роботи передбачає наявність співвідношення та узагальнення інших точок зору з викладом власної та її обґрунтування.

У ході аргументації/міркування рекомендується використовувати в якості ілюстративного матеріалу емпіричні відомості. В цій частині роботи слід дотримуватися суворої структури та ієрархії (від головного до другорядного, від більш до менш важливого). Докази мають бути ґрунтовними, переконливими, зваженими, ефективними, самостійними, несуперечливими. Їхня кількість залежить від обговорюваної проблеми, обраного плану та логіки розвитку думки. Для виокремлення головних моментів аргументованого викладу, позначення його основних пунктів та дотримання логіки в розкритті проблеми рекомендується використовувати розділи та підрозділи.

У процесі побудови есе необхідно пам'ятати, що один підзаголовок повинен містити лише одне твердження та відповідний доказ, підкріплений графічним та ілюстративним матеріалом. Отже, наповнюючи змістом розділи аргументацією (що відповідає підзаголовкам), необхідно в межах підрозділу обмежити себе розглядом однієї головної думки.

При роботі над Основною частиною можуть допомогти відповіді на такі питання, як: «Який сучасний стан справ у цій галузі?», «Хто з вчених присвятив свої дослідження розв'язанню цієї дилеми?», «Які проблеми в розвитку ідеї на сучасному етапі (основна проблема)?», «У чому основна суперечність, яка лежить в основі проблеми? Найбільш гострі аспекти проблеми та контроверсні думки щодо її вирішення», «Як ця суперечність може бути вирішена?», «Що запропоновано автором роботи (студентом): огляд, аналіз та класифікація, нові рішення, методика, алгоритм, спосіб або реалізація технології за допомогою деякого інструменту?», «Які переваги та недоліки в порівнянні з відомими рішеннями?».

Кліше, яке можна застосовувати під час написання Основної частини: «*По перше, ...*»; «*По-друге, ...*»; «*По-третє, ...*»; «*Розглянемо кілька підходів ...*»; «*Наприклад, ...*»; «*Проілюструємо це положення наступним прикладом ...*»; «*З одного боку, ...*»; «*З іншого боку, ...*».

5. Висновки – коротке узагальнення та виклад основних аргументів. Висновки можуть містити також такий важливий елемент, що доповнює есе, як вказівку на застосування дослідження не виключаючи взаємозв'язку з іншими проблемами.

При роботі над Висновками можуть допомогти відповіді на такі питання, як: «Що потрібно зробити для запровадження і (чи) подальшого розвитку запропонованого?», «Загальні висновки щодо всієї роботи: що розглянуто, чого дійшли, що далі».

Кліше, яке можна використовувати під час написання Висновків: «*Підіб'ємо загальний підсумок міркувань*»; «*До якого ж висновку ми дійшли ...*»; «*Таким чином, ...*»; «*Отже, ..*».

Обсяг Висновків має становити 0,5–1 сторінки. Цей елемент є обов'язковою частиною будь-якого есе.

6. Список використаних джерел. Цей елемент структури є обов'язковим для есе. Однак кількість включених до нього джерел не регламентується та визначається в кожному конкретному випадку. Тут

наводяться бібліографічні описи лише літературних джерел, на які є посилання в тексті. Бібліографічні описи всіх джерел, на які є посилання в тексті, мають бути вказані у списку. Навчальна література (підручники, навчальні та навчально-методичні посібники) при написанні есе має використовуватись у мінімальному обсязі. При підготовці есе в якості літературні джерела слід використовувати переважно монографії, періодичні видання (перш за все, що вийшли за останні 5 років).

2.3. Вимоги до оформлення академічного есе

Об'єм есе має становити від 3 до 7 сторінок комп'ютерного тексту.

Текст есе має бути підготовлений з використанням комп'ютера в Word, колір шрифту – чорний, міжрядковий інтервал – полуторний (1,5), гарнітура – Times New Roman, розмір шрифту – 14 кегль. Розміри полів: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє та нижнє – 20 мм. Текст вирівняний по ширині, замовлений абзацний відступ 1,25 мм. Номер сторінки проставляється з правого верхнього кута сторінки, без крапки. Першою сторінкою вважається титульний лист, він не нумерується. Нумерація сторінок починається зі сторінки вступу і закінчується на останній сторінці додатків (за наявністю додатків).

Допускається використання візуальних засобів акцентування уваги на певних термінах, визначеннях, застосовуючи інструменти виокремлення та шрифти різних стилів.

Не допускається скорочення слів, крім встановлених правилами, наприклад: та ін. (та інше), вид. (видання), вид-во (видавництво), ім. (імені) та ін.

Заголовки структурних частин академічного есе **«ЗМІСТ»**, **«ВСТУП»**, **«ВИСНОВКИ»**, **«СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ»**, **«ДОДАТКИ»** друкуються прописними літерами в середині рядків, використовуючи напівжирний шрифт.

Розділи та підрозділи повинні мати заголовки. Заголовки формуються коротко. Найменування заголовків розділів друкується прописними літерами напівжирним шрифтом у середині рядків, заголовки підрозділів – з абзацу малими літерами (окрім першої прописної) напівжирним шрифтом. Перенесення в заголовках не допускаються. Заголовки не підкреслюються, наприкінці них крапки не ставляться.

Усі розділи, підрозділи, малюнки, таблиці, формули ієрархічно нумеруються арабськими цифрами без знака «№». Нумерація та найменування заголовків у тексті та змісті повинні бути ідентичними.

Номер підрозділу складається з номера розділу та підрозділу між якими ставиться крапка. Номер ставиться перед назвою, після кожної групи цифр ставиться крапка. В наприкінці заголовка крапка не ставиться. Відстань між заголовками розділу, підрозділу та текстом повинна дорівнювати 1 інтервалу.

Після будь-якого заголовка повинен слідувати текст. Наприклад:

1. ЩАСТЯ ВЧИТЕЛЯ

1.1. Ліричне

Чи часто вчителя, говорять про те, що вони щасливі? Майже ніколи. Частіше скаржаться, нарікають переживають, мучаться. А потім знов йдуть працювати. ....

2.1. Формула щастя

З чого ж складається щастя вчителя? ...

Такі заголовки структурних частин есе, як: **«ЗМІСТ»**, **«ВСТУП»**, **«ВИСНОВКИ»**, **«СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕХ»**, **«ДОДАТКИ»**

не нумеруються. Крапка наприкінці заголовків структурних частин не ставиться. Заголовки друкуються посередині рядка.

Цитати відтворюються з дотриманням усіх правил цитування (пропорційна кратність цитати, точність цитування). Цитована інформація виокремлюється лапками, вказується джерело цитування, а також номер сторінки джерела, з якого наводиться цитата (за наявності).

За умов посилання на наукові праці, періодичні видання тощо, які мають міститися в списку використаних джерел, у есе після згадки про них (після цитати з них) проставляються порядкові номери джерел арабськими цифрами в квадратних дужках, під яким воно значиться в списку використаних джерел і, за потреби, доповнюються відомості про сторінки. Наприклад: [23] – означає посилання на джерело під номером 23 в списку використаних джерел; [19, с. 127] – означає посилання на сторінку 127 джерела під номером 19; [3; 7; 13; 20] – загальне посилання на низку наукових праць, довідкових джерел тощо, які надані в списку використаних джерел під відповідними номерами; [там само] – посилання на те само джерело, надане, як правило, на цій же сторінці вище, і ту саму сторінку, якщо вона була вказана; якщо сторінка інша, то посилання має таке оформлення [там само, с. 37].

Наприклад: «Результати досліджень опубліковані в статті [2]». Не рекомендується будувати фрази, в яких в якості слів застосовується порядковий номер посилання, наприклад: «У [7] продемонстровано ...». У необхідних випадках, таких як цитування, перенесення ілюстрацій без змін, таблиць з вихідними даними та ін., треба точно вказуватися сторінки джерела, наприклад, [4, с. 17]. Крапка в реченні ставиться після квадратних дужок.

Таблиці, ілюстративний матеріал розташовуються безпосередньо за текстом есе (бажано на одному розвороті) та мають мати за текстом окрему наскрізну нумерацію для кожного виду матеріалу, виконану арабськими цифрами. Наприклад, «Таблиця 1.7» (тобто таблиця 7 розділу 1).

Тематичний заголовок таблиць розташовується над таблицею по центру під нумераційним заголовком таблиці, який знаходиться з правого боку листа, і набирається 14 шрифтом з напівжирним начерком. У таблиці міжрядковий інтервал – одинарний, розмір шрифту – 12 кегль.

У разі розташування таблиць в Додатках, на кожену таблицю та додаток у тексті повинно бути посилання в дужках, наприклад (*таблиця 3.4*), (*див. Додаток А*).

Ілюстративний матеріал, що використовується в есе, може містити схеми, креслення, рисунки, фотографії, діаграми. Кожна ілюстрація забезпечується підписом, який позначається скороченим словом «**Рис. ...**» із зазначенням нумерації арабськими цифрами і який повинен бути по розділах, наприклад: «**Рис. 1.5**», (тобто рисунок 5 розділу 1). Кожна ілюстрація має мати тематичний заголовок і пояснювальні записи, які рекомендується набирати 14 шрифтом напівжирним обрисом. Тематичний заголовок розташовується під ілюстрацією по центру, крапка наприкінці не ставиться.

Список використаних джерел друкується через півтора інтервали, кожна позиція починається з абзацу. Наприклад:

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головащук С. І. Словник-довідник з правопису / за ред. В. М. Русанівського; АН УРСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні; рец. : М. А. Жовтобрюх, М. М. Пещак. Київ: Наук. думка, 1979. 343 с.

2. Український правопис / редакція літ., мови та мистецтвознав.; ред. О. А. Дітель; АН України, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні, Ін-т укр. мови. 4-те вид., випр. й доп. Київ: Наук. думка, 1993. 240 с.

У список використаних джерел, який розміщується наприкінці, після висновків, вносяться лише ті джерела, на які робилися посилання в тексті.

При цьому необхідно дотримуватися загальноприйнятих правил бібліографічного опису джерел.

Список використаних джерел подається в алфавітному порядку, із зазначенням автора, назви джерела, місця видання, назви видавництва, року видання. Іншомовні джерела необхідно надавати наприкінці списку.

Бібліографічний описок у списку використаних джерел оформлюється згідно національного стандарту України ДСТУ 8302:2015.

Після списку використаних джерел розміщуються додатки, за умов наявності останніх.

Розміщувати додатки слід у порядку появи посилань на них у тексті есе. Кожний додаток має розпочинатися з нової сторінки. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад, «Додаток А», «Додаток Б» та подалі. Позначення «Додаток ...» робиться в правому верхньому куті аркуша, нижче, симетрично до тексту, розміщується назва додатку. Ілюстрації, таблиці, формули, що в тексті додатку, потрібно нумерувати в межах кожного додатку, наприклад, рисунок Г.3 – третій рисунок додатку Г; таблиця А.2 – друга таблиця додатку А.

2.4. Референції щодо підготовки та написання академічного есе

Знання фактичного матеріалу в межах проблеми, яка розглядається (її місця та ролі в контексті сучасного наукового знання), ширше, ніж програми підготовки фахівця магістратури; здатність побудувати та довести власну позицію на основі набутих знань; при цьому необхідно пам'ятати, що в гуманітарній сфері немає абсолютно «правильних» чи «неправильних» відповіді на питання. Є більш менш аргументовані точки зору.

Якісна підготовка необхідних для есе матеріалів (конспекти наукової літератури, лекції, записи дискусій та власних роздумів, набутий досвід) їх

узагальнення та виклад. Кращою попередньою роботою під час підготовки есе є конспект статті, монографії тощо.

Конспект – це не анахронізм, а аналіз прочитаного, стратегічне інтелектуальне вміння та дисципліна, а не механічний процес складання короткого викладу. В процесі усвідомленої та структурованої фіксації рекомендується звертати увагу на ключові думки. У процесі відбору необхідного матеріалу синхронно розвивається розуміння студентом теоретичних положень та/або емпіричних аргументів.

Існує багато шляхів та способів організації підготовчих записів. Розглянемо два з них, які, на нашу думку, є найбільш ефективними.

Перший метод:

а) розділіть блокнот на дві колонки – у лівій колонці робите конспект того матеріалу, який читаєте, у правій – порівнюєте зміст цього конспекту з іншими фактами, про які раніше читали, чули (на лекціях), які обговорювали на заняттях або в неформальній обстановці, а також з власними коментарями та критичними зауваженнями щодо тексту, який читаєте. Іншими словами, використовуєте нотатки для побудови перехресного посилання, виходячи з власних міркувань, формулювань, даних, а також включаючи власні коментарі щодо висловлювань інших.

Інший метод:

а) опрацюйте необхідний матеріал;
 б) письмово структуруйте його за схемою: проблема / тезис – аргументи / докази (аргументація) – приклади – висновок.

Оптимально обрана стратегія опрацювання наукових джерел.
 Рекомендується спочатку прочитати дві або три актуальних, нещодавно виданих енциклопедичних/словникових статей (в якості відправної точки), наукової статті, монографії провідних у цій галузі вчених (у кожній темі є відомі імена, які не можна проігнорувати) та, що дають ясне уявлення про трактування досліджуваної проблеми (теорія та емпіричні відомості).

Стратегічне вивчення довідкової, наукової, науково-методичної літератури дозволить побачити ключові орієнтири на тему, що послугує якоюсь основою для спрямування та розвитку подальшого аналізу літератури. Підбирати спеціальну літературу найкраще для кожного розділу окремо. Далеко не всі джерела заслуговують на те, щоб бути використаними, необхідно опрацювати найбільш значущі, перевірені та авторитетні. Залежно від проблеми, яка обговорюється, кількість наукових джерел – від 15 до 30.

Попереднє складання найдокладнішого плану кожної частини есе – Вступ. Аргументація. Висновок. Обміркуйте підхід до вирішення проблеми та спосіб її захисту/аргументації. Коректне використання основних термінів і понять та оперування науковими даними.

Чітке обґрунтування та відстоювання власної позиції. При формуванні власної точки зору з тієї чи іншої проблеми в центрі уваги виявляється здатність (можливість) автора критично та незалежно оцінювати коло даних та точки зору/аргументацію інших, здатність розуміння, оцінки та встановлення зв'язку між ключовими моментами будь-яких проблем та питань.

Дотримання наукової етики. Всі виноски, що є в роботі, ретельно перевіряються та забезпечуються «адресами». Неприпустимо розміщувати в роботі експозе з робіт інших авторів без посилання на це, переказувати чужу роботу близько до тексту без посилання на неї, використовувати чужі ідеї без вказівки першоджерела. Всі випадки плагіату мають бути вилучені. Бібліографічний список має бути оформлений за правилами (див. п.п. 2.3).

Грамотність та коректність. Дотримуйтесь норм і правил української мови. Якщо в чомусь вагаєтесь, подивіться в підручник, словник або посібник зі стилістики або дайте прочитати написане фахівцю з цієї галузі. Коректність – це дотримання стилю есе. В нашому випадку – це стиль академічного есе.

Перевірка тексту есе.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОГО ЗАВДАННЯ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ (АКАДЕМІЧНЕ ЕСЕ)

Вимоги до якості академічного есе повинні враховувати певні загальні критерії, до яких належать:

- ✓ всебічність розкриття теми;
- ✓ повнота визначення понять, що розглядаються, відповідність їх темі есе;
- ✓ доцільність та ефектність прикладів;
- ✓ застосування категорій аналізу;
- ✓ використання прийомів порівняння та узагальнення для з'ясування взаємозв'язку понять та явищ;
- ✓ здатність до пояснення альтернативних поглядів на проблему, яка розглядається;
- ✓ діапазон інформаційного простору, який використовується;
- ✓ внутрішня структуризація;
- ✓ логіка викладання матеріалу;
- ✓ процент оригінальності тез, їх відповідність аргументам;
- ✓ співвідношення існуючої та власної аргументації;
- ✓ наявність особистої оцінки проблеми;
- ✓ ступінь самостійності роботи.

Критерії та показники оцінювання академічного есе наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Критерії оцінки	Показники оцінки (вимоги)	Максимальний бал
1	2	3
Знання та розуміння теоретичного матеріалу	<ul style="list-style-type: none"> • терміни, що розглядаються, визначаються чітко і повно, наводяться відповідні приклади; • поняття, що використовуються, суворо відповідають темі; 	2 бали

Продовження таблиці 1

1	2	3
	<ul style="list-style-type: none"> • самостійність виконання роботи 	
Аналіз та оцінка інформації	<ul style="list-style-type: none"> • грамотно використовуються категорії аналізу; • вміло застосовуються прийоми порівняння та узагальнення для аналізу взаємозв'язку понять та явищ; • проявляється здатність до пояснення альтернативних поглядів на проблему, що розглянута, та до здійснення збалансованого висновку; • значущий діапазон використаного інформаційного простору (студент використовує велику кількість різних джерел інформації); • обгрунтовано інтерпретується текстова інформація за допомогою графіків та діаграм; • автор надає особисту оцінку проблемі 	4 бали
Аргументація та побудова суджень	<ul style="list-style-type: none"> • ясність та чіткість викладу; • логіка структурування доказів; • висунуті тези супроводжуються грамотною аргументацією; • наводяться різні точки зору та їх особиста оцінка; • загальна форма викладу отриманих результатів та їх інтерпретації відповідає жанру академічного есе; 	3 бали
Оформлення роботи	<ul style="list-style-type: none"> • робота відповідає основним вимогам до оформлення та використання цитат; • дотримуються лексичні, фразеологічні, граматичні та стилістичні норми української літературної мови; • оформлення тексту здійснено з дотриманням правил української орфографії та пунктуації. 	1 бал
Усього:		10 балів

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемьева І. С. Методичні рекомендації до виконання курсового проекту з дисципліни «Проектування та моделювання». Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2019. 79 с.
2. Бабенко С. С. Як написати академічний навчальний текст : короткий довідник для студентства факультету соціології. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2016. 32 с.
3. Берко Й. М. Індивідуальне навчально-дослідне завдання з ботаніки (дидактичний та методичний аспекти). *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. Гжицького*. 2010. Т. 12, № 2(5). С. 138–143.
4. Гвоздецька Г.В. Індивідуальне навчально-дослідне завдання як новий підхід до організації самоосвіти студентів. *Розвиток наукової творчості майбутніх вчителів природничих дисциплін* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. XIV Каришинські читання. м. Полтава. 2007. С.268–269.
5. Закон України «Про Освіту». Стаття 42 «Академічна доброчесність». URL : <https://oplatforma.com.ua/article/1506-stattya-42-akademchna-dobrochesnst> (дата звернення: 24.02.2024).
6. Іщенко О., Черниш А. Есе як пріоритетний жанр академічного письма. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/90288/1/Ishchenko_Ftrk_2_2022.pdf (дата звернення: 24.02.2024).
7. Катаєва Є. Ю., Одокієнко С. М., Люта М. В., Арутін В. В. Актуальність розробки веб-додатку для пошуку зображень за допомогою creative commons. *Теоретичні та практичні аспекти розвитку науки та освіти* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф., м. Львів, 22–23 січня 2020 року. Ч. 1. Львів : Львівський науковий форум, 2020. С. 59–60.

8. Кирилюк О., Андреева Т. Індивідуальне навчально-дослідне завдання як особлива форма самостійної роботи студентів. *Наукові записки. Серія «Філологічні науки (мовознавство)»*. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. Вип. 100. С. 524–527.

9. Король Л. Індивідуальне навчально-дослідне завдання із дисципліни «Іншомовний академічний дискурс»: методичні вказівки для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2021. 74 с.

10. Лепський М.А., Ратушна Т.О., Кудінов І.О. Соціологія : методичні вказівки до написання та оформлення курсових та кваліфікаційних робіт здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра та магістра спеціальності 054 «Соціологія» освітньо-професійних програм «Соціологія» та «Соціологія медіації та кримінології». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2021. 82 с.

11. Методичні рекомендації для студентів з підготовки та оформлення есе, рефератів, індивідуальних завдань, наукових тез, доповідей і статей / уклад. : Б. М. Данилишин, В. В. Пилипів, О. Ю. Оболенський, Я. В. Остафійчук, І. М. Лукаш, Є. А. Шмігельська. Київ : КНЕУ, 2018. 46 с.

12. Мушинська Н. С. Індивідуальні навчально-дослідні завдання в системі професійної підготовки бакалаврів економіки. *Теорія та методика навчання та виховання*. Харків. 2013. Вип. 33. С. 130–138.

13. Пертенко В. С. Поняття та види плагіату. *Часопис цивілістики*. 2013. Вип. 14. С. 128–131.

14. Присяжнюк І. С. Роль академічного есе у фаховій підготовці студентів. URL : https://kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/prysiazhniuk_rol%20academichnogo%20ese.pdf (дата звернення: 24.02.2024).

15. Рябев А. А. Методичні вказівки до виконання індивідуального навчально-дослідницького завдання (розрахунково-графічна робота) з дисципліни «Організація гостинності в засобах розміщення» (для студентів 4 курсу напряму підготовки 0504 – «Туризм»). Харків : ХНАМГ, 2008. 12 с.

16. Ревуцька С.К., Зінченко В.М. Академічне письмо : навч. посібник. Кривий Ріг, 2019. 130с.

17. Шендеровський К. С. Як написати успішне есе : методичні рекомендації до написання есе. Київ : Ін-т масової комунікації при КНУ імені Тараса Шевченка. 2007. URL : <https://www.slideshare.net/olyasmetyukh/ss-28403220> (дата звернення: 24.02.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

Рекомендовані теми індивідуального навчально-дослідного завдання – академічне есе

1. Суспільні вимоги до формування фахівця в сучасній системі вищої освіти
2. Багатоступенева система освіти: сутність, структура та зміст
3. Цілепокладання в освітніх системах
4. Безперервна освіта як соціально-педагогічна проблема
5. Проблема стандартів в освіті: стан і шляхи їх вирішення
6. Проблема підвищення якості вищої освіти
7. Характеристика сучасної студентської молоді як об'єкта та суб'єкта навчання та виховання
8. Заклади освіти нового типу: пошуки та рішення
9. Процес навчання студентів як цілісна система
10. Зміст вищої освіти, шляхи та способи її постійної оновлення
11. Лекція як основна форма організації навчання в ЗВО
12. Педагогічні засади організації семінарських та практичних занять у ЗВО
13. Самостійна робота студентів: сутність та зміст
14. Модульне навчання та принципи його організації
15. Самореалізація студентів у процесі навчальної діяльності
16. Виховання в студентів відповідального ставлення до навчання
17. Інноваційні технології навчання в ЗВО
18. Педагогіка творчості та новаторства
19. Формування здорового способу життя як основа запобігання негативних явищ в ЗВО
20. Освіта як загальнолюдська цінність та соціокультурний феномен

Зразок оформлення титульної сторінки ІНДЗ

**Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»**

Кафедра педагогіки

Індивідуальне навчально-дослідне завдання

з дисципліни « _____ »
(назва дисципліни)

ЕСЕ

на тему: « _____ »
(назва теми)

Здобувача/ки вищої освіти ____ року навчання
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 014 Середня освіта (Історія)

Прізвище, ім'я, по батькові

Перевірив: посада, науковий ступінь

Прізвище, ім'я, по батькові

Одеса – 20__рік

Зразок оформлення змісту академічного есе**ЗМІСТ**

ВСТУП	00
РОЗДІЛ 1. (НАЗВА)	00
1.1. (НАЗВА)	00
1.2. (НАЗВА)	00
1.3. (НАЗВА).....	00
ВИСНОВКИ	00
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	00
ДОДАТКИ	00